

DOI <https://doi.org/10.17234/SocEkol.34.3.2>
UDK 364-78-053.5

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 1. 7. 2025.
Prihvaćeno: 13. 11. 2025.

UKLJUČIVANJE DJECE U POSTUPCIMA ZAŠTITE NJIHOVE DOBROBITI U SUSTAVU SOCIJALNE SKRBI¹

Lisa Krpeljević, Anita Barišić, Lara Rašić

Lisa Krpeljević
Hrvatski zavod za socijalni rad, Područni ured Trešnjevka
Lipovečka 1, 10000 Zagreb
e-mail: lisab9941@gmail.com

Anita Barišić
Pravni fakultet Osijek
Stjepana Radića 13, 31000 Osijek
e-mail: abaristic@pravos.hr

Lara Rašić
Pravni fakultet Osijek
Stjepana Radića 13, Osijek
e-mail: lrasic@pravos.hr

Sažetak

Cilj ovog rada jest steći uvid u perspektivu stručnjaka o uključivanju djece u procese ostvarivanja prava i usluga unutar sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj. Kroz kvalitativno istraživanje, provedeno u dvije fokusne grupe s deset stručnjaka iz područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad i ustanova socijalne skrbi, analizirana su obilježja informiranosti i sudjelovanja djece u postupcima zaštite njihove dobrobiti te su identificirani izazovi i mogućnosti za poboljšanje prakse. Istraživanje se temelji na konceptu prava djeteta, teoriji osnaživanja i Shierovu modelu participacije, koji naglašavaju važnost poštivanja dječjih mišljenja, osnaživanja djece kao aktivnih sudionika te progresivne razine njihove uključenosti. Za analizu podataka primijenjena je tematska analiza. Rezultati pokazuju da su djeca, unatoč tomu što formalno imaju pravo na sudjelovanje u procesima koji se odnose na njih, u praksi često marginalizirana. Stručnjaci ističu da sudjelovanje djece u postupcima pridonosi njihovu osjećaju kontrole i povjerenja, no primjetni nedostaci u sustavu, poput sporosti i nedostatka resursa, ograničavaju razinu njihove informiranosti i uključenosti. Osim toga, rezultati naglašavaju potrebu za boljim razumijevanjem emocionalnih potreba djece i osnaživanjem njihove uloge u procesima donošenja odluka.

Ključne riječi: informiranje djece, ostvarivanje prava, participacija djece, socijalna skrb, zaštita dječjih prava

¹ Ovaj rad je nastavak diplomskog rada autorice Krpeljević (2024) pod naslovom „Doživljaj stručnjaka o uključivanju djece u procesima ostvarivanja prava i usluga za zaštitu dobrobiti i provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi“.

1. UVOD

Zaštita dječjih prava od ključne je važnosti jer djeca, zbog svoje ranjivosti, trebaju posebnu zaštitu i brigu. Promocija i zaštita dječjih prava omogućava izgradnju pravednijeg i sigurnijeg društva, a njihovo uvažavanje doprinosi djetetovu zdravom razvoju, osigurava pristup obrazovanju i zdravstvenim uslugama te ga štiti od svih oblika nasilja i iskorištavanja (Jeđud Borić i sur., 2017). Za učinkovitu zaštitu dječjih prava potrebno je osigurati sudjelovanje djece u svim aspektima društvenog života. Participacija djece znači poštivanje skupa prava definiranih Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (UN, 1989): pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, uz uvažavanje u skladu s dobi i zrelošću djeteta (čl. 12); pravo na slobodu izražavanja (čl. 13); pravo na slobodu misli, savjesti i vjere (čl. 14); pravo na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja (čl. 15); pravo na zaštitu privatnosti, odnosno niti jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku (čl. 16) i pravo pristupa informacijama (čl. 17). Sudjelovanje djece i mladih posebno je važno za djecu koja su ranjiva i čiji se glas slabije čuje (Borić i sur., 2021). Profesija socijalnog rada ima ključnu ulogu u zaštiti dječjih prava, osiguravajući da sva djeca imaju pristup osnovnim potrebama, zaštiti od nasilja i zlostavljanja te priliku za razvoj u sigurnom i podržavajućem okruženju. Gilbert i sur. (2011) ističu različite pristupe u sustavima zaštite djece diljem svijeta, naglašavajući važnost kulturnih i društvenih konteksta u razvoju i primjeni politika socijalne skrbi. Munro (2011) u svom izvještaju o zaštiti djece u Velikoj Britaniji naglašava potrebu za sustavom koji je usmjeren na dijete, gdje su socijalni radnici ključni u prepoznavanju i reagiranju na rizike s kojima se djeca suočavaju. Takav pristup podrazumijeva poštovanje svakoga djeteta i stavljanje njegovih interesa u središte djelovanja.

U hrvatskom zakonodavstvu Zakon o socijalnoj skrbi (NN 61/25) i Obiteljski zakon (NN 156/23) ključni su dokumenti koji reguliraju prava djece i odgovornost profesije socijalnog rada u njihovoj zaštiti. Uloga profesije socijalnog rada u zaštiti dječjih prava sveobuhvatna je i multidimenzionalna. Ona se, prema Hermoso i Barišić (2024), ogleda u transnacionalnom djelovanju u području rada s djecom i obiteljima. Sustav socijalne skrbi ne pruža samo neposrednu zaštitu djeci u riziku, nego i djeluje na prevenciji problema, pružanju podrške obiteljima te osigurava poštovanje i provedbu dječjih prava. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 61/25), socijalni radnici imaju ključnu ulogu u zaštiti prava djece koju ostvaruju kroz različite mehanizme i postupke. Socijalni su radnici odgovorni za procjenu potreba djece, pružanje podrške obiteljima te koordinaciju s drugim institucijama i organizacijama koje omogućavaju usluge za djecu (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 61/25). Institucije, poput Ureda pravobraniteljice za djecu, nadziru provedbe zakonskih odredbi te osiguravaju poštovanje i ostvarivanje dječjih prava u praksi (Pravobranitelj za djecu, 2023).

Djeci treba omogućiti sudjelovanje u donošenju odluka važnih za njihov život i u procesima u kojima se odlučuje o njihovim pravima, poput procesa odlučivanja u sustavu socijalne skrbi. Takvi procesi predstavljaju multidisciplinarni izazov koji zahtijeva holi-

stički pristup i integraciju dječjih perspektiva. Tako je, primjerice, u radu s djecom bez pratnje potrebno osigurati multidisciplinarni pristup koji uključuje poštivanje participativnih prava djeteta i postupanje u njihovu najboljem interesu (Brkić i sur., 2024).

Prema Konvenciji UN-a o pravima djeteta (UN, 1989), svako dijete ima pravo izražavati svoje mišljenje o svim pitanjima koja se na njega odnose, a to se pravo treba poštovati i u kontekstu socijalne skrbi (Lundy i McEvoy, 2012). U UNICEF-ovoj publikaciji „Bijeloj knjizi o udomiteljstvu: Razvoj udomiteljske skrbi u regiji Europe i Središnje Azije“ (2024) istaknuto je da sudjelovanje djece u donošenju odluka o njihovim životima predstavlja ključno načelo Konvencije UN-a o pravima djeteta i Smjernica UN-a za alternativnu skrb o djeci.

Istraživanja su pokazala da sudjelovanje djece u procesima odlučivanja može doprinijeti boljem razumijevanju njihovih stvarnih potreba i preferencija. Prema Sladović Franz (2011), djeca su najbolji poznavatelji svog života i iskustva, što rezultira učinkovitijim i pravednijim intervencijama.

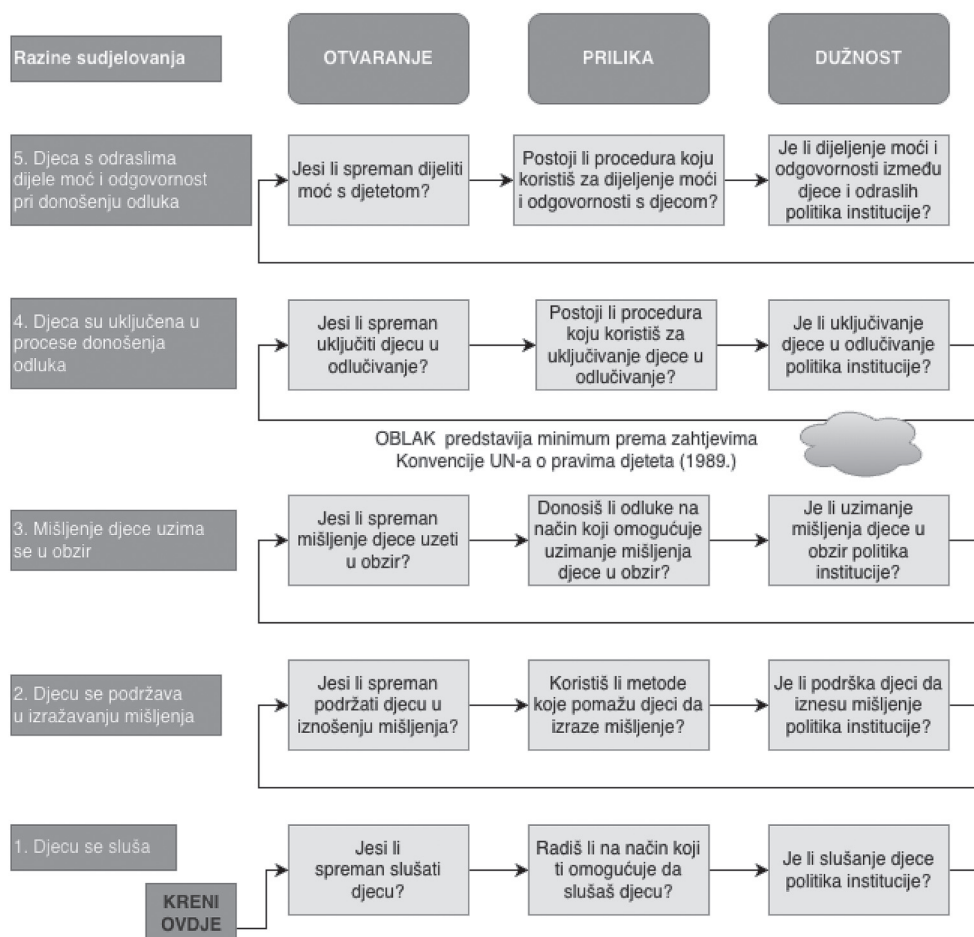
Djeca koja su uključena u sustav socijalne skrbi često su u ranjivom položaju, zbog čega im može biti teško izraziti svoje mišljenje ili se suprotstaviti autoritetima (Borić i Mataga Tintor, 2022). Osim toga, nerijetko nedostaje odgovarajuća edukacija i podrška stručnjacima u sustavu socijalne skrbi kako bi se osiguralo uključivanje djece u procese odlučivanja vezane uz zaštitu njihove dobrobiti i kako bi se njihov glas čuo. Kroz primjere dobre prakse, poput projekata koji potiču dječje savjetodavne panele ili obuke za aktivno slušanje dječjih mišljenja, može se zaključiti kako uključivanje djece unapređuje kvalitetu socijalne skrbi i pridonosi njihovoj dugoročnoj dobrobiti (Borić i Mataga Tintor, 2020).

2. TEORETSKI OKVIR I PREGLED ISTRAŽIVANJA

Ovo istraživanje počiva na nekoliko teorijskih pristupa. Prvi od njih je koncept prava djeteta koji predstavlja suvremeni pristup djetinjstvu koji dijete prepoznaje kao samostalnog nositelja prava, a ne isključivo kao objekt skrbi i zaštite.

Za ovaj rad osobito su nam važna participativna prava djeteta koja su detaljnije nabrojana i opisana u uvodnom dijelu rada, a temelje se na shvaćanju djeteta kao aktivnog sudionika društva. Poštovanje i uzimanje u obzir perspektive djeteta u procesu donošenja odluka koje se odnose na život djeteta je njegovo pravo sukladno Konvenciji UN-a o pravima djeteta (UN, 1989). U kontekstu prava djeteta važno je razlikovati pojam sudjelovanja od pojma participacije (Jeđud Borić i Širanović, 2019). Jeđud Borić i Širanović (2019) navode kako se sudjelovanje odnosi na uključenost u smislu bivanja dijelom nekoga procesa ili čina, dok participaciju vide kao formu građanskih prava i građanstva u kontekstu demokratskog društva, usko vezanu uz članak 12. UN-ove Konvencije o pravima djeteta (Jeđud Borić i Širanović, 2019). Uključivanje djece u postupke koji se vode i odnose na njihov život unutar sustava socijalne skrbi omogućuje ostvarivanje prava na informiranost i sudjelovanje. U ovome se radu participacija djece razmatra u užem smislu, kao pravo na informiranje i sudjelovanje u donošenju odluka koje se odnose na njihov život.

Drugi pristup predstavlja model participacije autora Harryja Shiera (2001) koji nudi praktičan i strukturiran okvir za razumijevanje i unaprjeđenje sudjelovanja djece i mladih u procesima donošenja odluka. Shierov model sastoji se od pet razina na kojima djeca i mladi mogu sudjelovati u procesima donošenja odluka: saslušavanje, izražavanje mišljenja, uvažavanje mišljenja, sudjelovanje u donošenju odluka te dijeljenje moći i odgovornosti. Svaka od tih razina dodatno se razrađuje kroz tri razine angažmana odraslih: otvorenost za participaciju, stvaranje mogućnosti za uključivanje te preuzimanje institucionalnih obveza koje garantiraju sudjelovanje. Opisana podjela omogućuje precizniju analizu spremnosti sustava i stručnjaka za stvarnu participaciju djece. Za razliku od hijerarhijskih modela koji pretpostavljaju linearno napredovanje prema „višim“ razinama sudjelovanja, Shierov pristup naglašava fleksibilnost i prilagodbu kontekstu. Shierov model služi i kao alat za (samo)procjenu praktičara i organizacija koje rade s djecom (Slika 1).

Slika 1. Prilagođeni prikaz Shierova modela participacije (2001:111), prijevod na hrvatski jezik preuzet od Širanović (2017: 142)

Prema ovom modelu, ne postoji univerzalno najbolja razina participacije, nego je cilj identificirati gdje se trenutačno nalazimo i koje su realne mogućnosti za daljnji razvoj (Širanović, 2017). U kontekstu ovog istraživanja, Shierov model predstavlja teorijski okvir za sagledavanje postojećih razina participacije djece i mladih, a ujedno upućuje na konkretne korake za razvoj participativnih mehanizama koji osnažuju djecu te doprinose zaštiti njihovih prava i ravnopravnijem položaju.

Pored Shierova modela participacije, bolje razumijevanje uključenosti i sudjelovanja djece u postupcima koji se na njih odnose pruža i teorija osnaživanja. Ona se temelji na shvaćanju pojedinca kao aktivnog subjekta koji ima pravo sudjelovati u donošenju odluka koje se odnose na njegov život (Solomon, 1976). Polazište ovog pristupa jest da ljudi posjeduju potencijale koje je moguće razvijati, a glavni cilj je postizanje promjene kod pojedinca stavljajući u središte njegove sposobnosti i interese (Kletečki Radović, 2008.; Marošević i sur., 2023). Važan aspekt osnaživanja je promjena odnosa moći s ciljem redistribucije moći u korist onih koji su u podređenom položaju, kako bi se stvorili uvjeti za njihovo ravnopravno sudjelovanje (Kletečki Radović, 2008). Ova teorija ima posebnu važnost u radu s djecom i mladima, jer se upravo oni često nalaze u poziciji ovisnosti i isključenosti iz procesa odlučivanja. Osnaživanje se može promatrati kao višedimenzionalni proces koji uključuje individualnu, organizacijsku i društvenu razinu. Na individualnoj razini riječ je o jačanju samopouzdanja i kapaciteta djece. S druge strane, na organizacijskoj razini važna je otvorenost institucija za uključivanje djece, dok se na društvenoj razini radi o promjeni struktura i politika koje omogućuju ravnopravnost i participaciju (Kletečki Radović, 2008).

Uključenost djece u donošenje odluka često je ograničena zbog različitih čimbenika, uključujući nedostatak resursa, nedovoljnu educiranost stručnjaka, ali i društvene norme koje djecu percipiraju kao pasive primatelje usluga (Tisdall, 2015). U novije vrijeme raste interes za istraživanjima koja problematiziraju ostvarivanje prava djece na participaciju u kontekstu sustava socijalne skrbi, pri čemu se posebno naglašava složenost provođenja članka 12. Konvencije o pravima djeteta u praksi (McCafferty i Mercado Garcia, 2024; Kennan i sur., 2018). Prilikom istraživanja sustavnih pregleda, McCafferty i Mercado Garcia (2024) zaključuju da se, unatoč normativnoj obvezi da se dječji glas uključi u odluke koje se odnose na djecu, mogućnosti djece za izražavanje mišljenja u sustavu socijalne skrbi i dalje znatno ograničavaju. Autori su identificirali tri temeljna aspekta ove tematike: nedovoljno ozbiljno shvaćanje dječjeg glasa, presudnu ulogu odnosa između djece i stručnjaka te važnost konteksta u kojem se participacija ostvaruje. Ovaj pregled ističe i dualnost između zakonskih zahtjeva i stvarne prakse, gdje stručnjaci često djeluju unutar organizacijskih i proceduralnih ograničenja koja otežavaju uključivanje djece (McCafferty i Mercado Garcia, 2024). Kennan i sur. (2018), u svom sustavnom pregledu dvadeset istraživanja, analiziraju učinkovitost različitih pristupa participaciji djece u kontekstu socijalne skrbi te su zaključili da su procesi zagovaranja i kvalitetan odnos povjerenja između djeteta i stručnjaka ključni čimbenici uspješne participacije. Nasuprot tome, formalni mehanizmi, poput pisanog bilježenja dječjih mišljenja ili njihova prisustva na sastancima, ostaju proceduralna formalnost u slučaju da nisu popraćeni stvarnim slušanjem i povratnom informacijom djetetu (Kennan i sur., 2018). McCafferty (2021) dodatno produbljuje ra-

zumijevanje ove tematike analizirajući temeljni paradoks u socijalnom radu između prava djece na zaštitu i prava na sudjelovanje. Autor naglašava da stručnjaci često, zbog etičke i zakonske odgovornosti, podrazumijevaju njihovu ranjivost čime nehotice isključuju djecu iz procesa odlučivanja. S druge strane, Michail i sur. (2025) ukazuju na to da stručnjaci u sustavu socijalne skrbi nerijetko doživljavaju participaciju djece kao dodatno opterećenje u procesu odlučivanja, posebice u složenim i hitnim slučajevima.

Na temelju recentnih međunarodnih istraživanja, moguće je zaključiti kako je potrebno sagledavati participaciju djece unutar sustava socijalne skrbi ne samo kao formalno pravo, već kao dio profesionalne prakse koja povezuje zaštitu, povjerenje i dijalog između djece i stručnjaka. U hrvatskom kontekstu, pitanje participacije djece u sustavu socijalne skrbi istraživano je u manjem broju radova, ali oni predstavljaju značajne doprinose razvoju ovoga područja. Ajduković i Kolesarić (2003) analiziraju mogućnosti aktivnog sudjelovanja djece u odlučivanju unutar lokalne zajednice, naglašavajući potrebu za prepoznavanjem djece kao ključnih sudionika u formiranju politika i praksi socijalne skrbi. Njihov rad ističe kako uključivanje djece u procese odlučivanja donosi brojne dobrobiti, od jačanja osjećaja pripadnosti i odgovornosti do povećanja učinkovitosti socijalnih programa, ali istodobno razotkriva predrasude i strukturalne prepreke koje ograničavaju dječje sudjelovanje. Jedud Borić i sur. (2017) pružaju sveobuhvatan pregled stanja participacije djece u Hrvatskoj, analizirajući institucionalne i zakonske okvire te primjere dobre prakse. Autori ukazuju da, unatoč napretku u normativnom i političkom smislu, participacija djece u praksi još uvijek nije sustavno integrirana u svakodnevni rad ustanova socijalne skrbi. Stručnjaci se učestalo suočavaju s nizom izazova, od birokratskih i organizacijskih prepreka do nedostatka vremena i podrške, što ograničava stvarnu provedbu participativnih načela. Posebno je vrijedan doprinos rada Borić i Matage Tintor (2022), koji istražuje specifične izazove i mogućnosti participacije djece koja pripadaju ranjivim skupinama u Republici Hrvatskoj. Autorice naglašavaju potrebu za razvojem prilagođenih i fleksibilnih pristupa koji će omogućiti djeci da aktivno sudjeluju u odlučivanju o pitanjima koja izravno utječu na njihove živote. Time se dodatno osnažuje njihova pozicija u okviru sustava socijalne skrbi i promiče ostvarivanje prava na participaciju u skladu s načelima Konvencije o pravima djeteta (Borić i Mataga Tintor, 2022).

3. METODOLOGIJA

3.1. Cilj, istraživačka pitanja i metoda prikupljanja podataka

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doživljaj i iskustva stručnjaka o uključivanju djece u procesima ostvarivanja prava i usluga za zaštitu njihove dobrobiti te provedbe tretmana unutar sustava socijalne skrbi. Krajnja svrha rada je ponuditi konkretne prijedloge za unapređenje sustava socijalne skrbi kada je u pitanju uključivanje djece u procesima priznavanja prava na socijalne usluge, planiranje i provedbu usluga. S obzirom na cilj istraživanja, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koji su načini i izazovi informiranja djece pri ostvarivanju prava i usluga i tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi?

2. Koja su obilježja procesa informiranja djece pri ostvarivanju prava i usluga i tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi?
3. Koje smjernice stručnjaci predlažu za poboljšanje prakse uključivanja djece u postupke koje vode?

Podaci u ovome istraživanju prikupljeni su u obliku razgovora u dvije fokusne grupe. Metoda fokusne grupe odabrana je s ciljem dobivanja dubljeg uvida u iskustva i percepcije stručnjaka o uključenosti djece u ostvarivanju prava i usluga u sustavu socijalne skrbi. Sudionicima je omogućeno da se ravnopravno uključe u razgovor, predstavljaju vlastita iskustva iz prakse i podijele refleksije o svakodnevnom radu s djecom, čime je stvorena podloga za otvorenu i sadržajnu raspravu o izazovima i mogućnostima uključivanja djece u odlučivanje unutar sustava socijalne skrbi. Fokusne grupe omogućile su dinamičnu razmjenu mišljenja među sudionicima, što je doprinijelo širem razumijevanju složenosti profesionalne prakse u ovome području.

3.2. Sudionici

U istraživanju je primijenjen namjerni uzorak. Sudionici su morali imati najmanje dvije godine iskustva u poticanju sudjelovanja djece u ostvarivanju njihovih prava i usluga tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi. Istraživanje polazi od pretpostavke da su najmanje dvije godine iskustva rada s uključivanjem i sudjelovanjem djece pri ostvarivanju njihovih prava i usluga tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi dostatne za davanje ključnih informacija potrebnih za provedbu istraživanja. U istraživanju je sudjelovalo ukupno osam socijalnih radnika, jedna socijalna pedagoginja i jedan psiholog. Sudionici istraživanja su stručnjaci zaposleni u područnim uredima Hrvatskoga zavoda za socijalni rad (N=5) i u ustanovama u kojima se provode tretmani za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi na području Osječko-baranjske županije: Obiteljski centar (N=1), Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje Osijek (N=2), udruga civilnog društva (N=1) i Centar za nestalu i zlostavljano djecu Osijek (N=1). U svakoj fokusnoj grupi sudjelovalo je po pet stručnjaka, pri čemu su u prvoj fokusnoj grupi sudjelovali stručnjaci iz PU HZSR (svi socijalni radnici), dok su u drugoj fokusnoj grupi sudjelovali stručnjaci iz ostalih organizacija. Prosječna životna dob sudionika u prvoj fokusnoj grupi jest 38,8 godina, a prosječna duljina radnoga staža jest 19,2 godine, pri čemu je minimalna dvije godine, a maksimalna 37. Prosječna životna dob sudionika u drugoj fokusnoj grupi jest 45 godina, a prosječna duljina radnog staža jest 13 godina, pri čemu je minimalna dvije godine, a maksimalna 38. Unatoč uzorku od deset sudionika, analizom prikupljenih podataka postignuta je teorijska zasićenost, pa je nakon obrade podataka bilo moguće razumjeti dubinu i značenje iskustva stručnjaka.

3.3. Postupak

Provedba ovoga istraživanja odobrena je od Etičkog povjerenstva Pravnog fakulteta Osijek te Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i Hrvatskog zavoda za socijalni rad. Ravnatelji područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad kontaktirani su elektroničkom poštom, a zamolbu za sudjelovanje stručnjaka u istraživanju proslijedili su zaposlenicima ureda – socijalnim radnicima. Nadalje, elektroničkom

poštom kontaktirani su i ravnatelji ustanova u kojima se provode tretmani u sustavu socijalne skrbi koji su također uputili zamolbu za sudjelovanje u istraživanju zaposlenicima ustanova, stručnjacima. Socijalni radnici i stručnjaci koji su bili zainteresirani za sudjelovanje u istraživanju povratno su se javili elektroničkom poštom istraživačici te su bili upoznati s ciljem i svrhom provedbe istraživanja, etičkim načelima, pravilima koja vrijede za vrijeme provedbe istraživanja te o dobivanju pisane suglasnosti za sudjelovanje u istraživanju. Socijalni radnici i stručnjaci koji su bili zainteresirani za sudjelovanje u istraživanju s područja Osječko-baranjske županije bili su kontaktirani putem elektroničke pošte i telefona radi dogovora o terminu održavanja i provedbe fokusnih grupa. Za provedbu fokusnih grupa kreiran je Protokol za kvalitativno prikupljanje podataka koji je sadržavao tri tematske cjeline, unutar kojih je postavljeno ukupno 15 pitanja. Fokusne grupe provela je jedna od autorica ovoga rada. U prvom dijelu fokusnih grupa napravljen je uvod u temu istraživanja tijekom kojega su sudionici bili usmeno i pismeno upoznati s ciljem i svrhom istraživanja te im je uručen informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju koji su vlastoručno potpisali. Sudionicima je istaknuto kako će se podaci obrađivati isključivo u znanstvene svrhe. U drugom dijelu fokusnih grupa sudionici su bili upoznati s pitanjima nakon čega se provodio razgovor. Fokusne grupe zvučno su snimane. Za vrijeme njihove provedbe vođene su bilješke kojima se pratio tijek razgovora, neverbalna komunikacija sudionika, koncentracija te spremnost na davanje odgovora. Sudjelovanje u istraživanju bilo je u potpunosti dobrovoljno te su sudionici imali pravo odustati u bilo kojem trenutku provedbe istraživanja. Nakon završetka razgovora, svim sudionicima je dodijeljena pisana zahvala za sudjelovanje u istraživanju.

3.4. Metoda obrade podataka

Podaci koji su prikazani u radu prikupljeni su u fokusnim grupama, a zabilježen zvučni zapis transkribiran je u tekstualni oblik. Dobiveni podaci korišteni su samo u istraživačke svrhe, a povjerljivost i anonimiziranost zajamčene su prilikom prikupljanja, obrade i prikaza dobivenih rezultata. Podaci su se prikupljali, pohranjivali i obrađivali pod šifriranim kodovima kako bi se zaštitio identitet sudionika. Prikupljeni podaci obrađeni su tematskom analizom, prema Braun i Clarke (2006), induktivnim smjerom zaključivanja. Primjenom navedene analize omogućeno je identificiranje tema i podtema te gradnja analize na najsloženiji način, dublje od analize sadržaja čime je pruženo šire razumijevanje (Milas, 2009).

Dodatna vjerodostojnost rezultata zajamčena je i kroz proces dvostrukoga kodiranja koje su provele dvije autorice ovoga rada, s prethodnim iskustvom provedbe kvalitativnih istraživanja. Rezultati su prikazani i interpretirani za obje fokusne grupe zajedno.

4. REZULTATI I RASPRAVA

U ovom dijelu teksta prikazuju se dobiveni rezultati kvalitativnog istraživanja u Tablicama 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. kroz teme koje su definirane analizom: 1) Načini informiranja djece pri ostvarivanju prava i usluga i tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne

skrbi; 2) Izazovi u procesu informiranja djece; 3) Razlozi za odgađanje informiranja djece u provedbi tretmana u sustavu socijalne skrbi; 4) Prednosti sudjelovanja djece u postupcima u sustavu socijalne skrbi; 5) Nedostaci sudjelovanja djece u postupcima ostvarivanja socijalnih prava i usluga; 6) Oblici uključenosti djece pri ostvarivanju prava i usluga tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi; 7) Smjernice za poboljšanje prakse uključivanja djece u postupke u sustavu socijalne skrbi.

4.1. Načini informiranja djece pri ostvarivanju prava i usluga i tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi

Prvo istraživačko pitanje odnosilo se na načine i izazove informiranja djece pri ostvarivanju prava i usluga i tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi, a dio rezultata prikazan je u Tablici 1.

Tablica 1. *Kodovi i kategorije u odnosu na temu Načini informiranja djece pri ostvarivanju prava i usluga u sustavu socijalne skrbi*

Kodovi	Kategorije
djeca sudjeluju u procesu priznavanja prava i usluga kod priznavanja prava na smještaj kod priznavanja prava na socijalne usluge u postupcima razvoda braka kada nam drugi sustavi pošalju obavijest o problemu djeteta (škola)	Uključenost djeteta u ostvarivanje socijalnih prava i usluga
većinu inicijalnih razgovora obavlja socijalni radnik ponekad je potrebna suglasnost roditelja za razgovore, roditelji moraju biti upućeni u sve što se događa nastoji se ispuniti djetetova želja u skladu s mogućnostima sustava i postupanja u najboljem interesu djeteta dijete se informira sukladno dobi djeca se pozivaju u prostorije u kojima bi boravili prilikom ostvarivanja prava i usluga	Način provedbe informiranja djeteta

Stručnjaci iz sustava socijalne skrbi istaknuli su važnost informiranja djece prilikom ostvarivanja socijalnih prava i usluga. Uz to, tematska analiza pokazala je da je ključno uključivati djecu u ostvarivanje socijalnih prava i usluga.

Prema doživljaju sudionika ovoga istraživanja, većinu inicijalnih razgovora s djetetom obavlja socijalni radnik, koji je često prva osoba koju dijete susreće u sustavu socijalne skrbi.

„ (...) većinu tih inicijalnih razgovora obavi socijalni radnik, ali svakako uvijek postoji i sastanak stručnog tima gdje onda nastojimo svi zajedno donijeti odluku.“ (F1O4)

„ (...) kada su delikatnije neke situacije kada je potrebno baš s djetetom razgovarati, onda to psiholog samo obavlja razgovor, a kada je riječ o smještaju onda zajednički to obavljam

i upoznajemo dijete sa svime što će se dogoditi, zajednički sa psihologom i ostatkom stručnog tima, znači socijalni radnik i dijete i roditelji.“ (F1O5)

„Oni su uvijek upućeni od strane područnog ureda koji je nadležan za tu obitelj.” (F2O4)

U mnogim slučajevima, potrebna je suglasnost roditelja prije nego što se obavi razgovor s djetetom, što naglašava potrebu za suradnjom s roditeljima i njihovu uključenost u proces. Roditelji moraju biti informirani o svim aspektima postupaka kako bi mogli donijeti odluke u najboljem interesu djeteta. Stručnjaci su također istaknuli da se posebna pažnja posvećuje dobi djeteta prilikom informiranja. Informacije se prilagođavaju razini razumijevanja djeteta, kako bi se osiguralo da dijete u potpunosti razumije proces kroz koji prolazi i kako bi se uvažila njegova želja u skladu s mogućnostima sustava.

„Što se tiče ostvarivanja prava, tu su roditelji prvi koji podnose zahtjev s kojima se obavljaju razgovori (...) s obzirom na to da ipak tu sudjeluju i djeca onda se i s njima više razgovara; upućuje ih se na koji način će se provoditi određena usluga ili ako se radi o usluzi smještaja onda se razgovara s djetetom da iskaže svoje mišljenje o situaciji.” (F1O2)

„Uvijek prvo moramo to sve objasniti roditeljima i djeci. Uvijek ih informiramo o njihovim pravima i kad dođemo oni moraju ispuniti i potpisati obrazac.” (F2O4)

„Na prvom, inicijalnom susretu dajemo roditeljima standardizirani obrazac koji oni potpisuju gdje su jasno navedene naše obaveze.” (F2O5)

Sukladno navedenom, stručnjaci socijalne skrbi ističu ključnu važnost informiranja djece u postupcima ostvarivanja socijalnih prava i usluga te smatraju kako uključivanje djece u postupke pruža djeci osjećaj kontrole i omogućuje aktivno sudjelovanje u donošenju odluka. Prema Jeđud Borić i sur. (2017), uključivanje djece u odlučivanje omogućuje bolje razumijevanje njihovih emocija i potreba, što vodi k učinkovitijim intervencijama. Istraživanje potvrđuje da uključivanje i informiranje djece u postupke ostvarivanja socijalnih prava i usluga doprinosi njihovom osjećaju kontrole i povjerenja, dok suradnja s roditeljima osigurava da su sve informacije jasno prenesene. Ovi pristupi omogućuju djeci da se osjećaju sigurno i pripremljeno za izazove koji ih potencijalno dočekuju unutar sustava socijalne skrbi. Time se, u skladu s teorijom osnaživanja, djeci ne pružaju samo relevantne informacije i prilike za izražavanje mišljenja, već im se omogućuje i preuzimanje aktivnije uloge u procesima koji se neposredno odnose na njih, čime se jača njihova samostalnost, povjerenje i osjećaj kontrole. Takav pristup doprinosi ravnoteži u odnosu između djece i stručnjaka, omogućujući djeci da iz pasivnih prima-telja usluga prerastu u aktivne sudionike u donošenju odluka koje utječu na njihov život (Kletečki Radović, 2008).

4.2. Izazovi u procesu informiranja djece

Analizom odgovora na prvo istraživačko pitanje dodatno se zaključuje kako postoje određeni izazovi u informiranju djece u sustavu socijalne skrbi (Tablica 2.).

Tablica 2. Kodovi i kategorije u odnosu na temu Izazovi u procesu informiranja djece

Kodovi	Kategorije
djeca su nedovoljno informirana djeca nemaju svijest o tome što njihova prava uključuju i koje odgovornosti donose	Nedovoljna informiranost djeteta o pravima
kada je dijete toliko narušenog zdravlja da mu svaka informacija može pogoršati trenutno stanje kada stanje i dob djeteta nije u skladu s određenom informacijom	Situacije u kojima se dijete ne uključuje u razgovor sa stručnim timom

Postoji nekoliko izazova u procesu informiranja djece. Jedan od njih je nedovoljna informiranost korisnika o pravima, a drugi čine situacije u kojima su djeca isključena iz razgovora sa stručnim timom. Nedostatak informacija može dovesti do situacija u kojima djeca u potpunosti ne razumiju mogućnosti koje im stoje na raspolaganju

„Naša su iskustva takva da pokušavamo uvijek, kada već postoji u planu provođenje mjere (...) svakako pokušavamo i nastojimo da s djetetom u nekoliko navrata obavljamo razgovore, pokušavamo da to uvijek bude timski; i socijalni radnik i psiholog, tako da, najčešće nam djeca priznaju kako su svjesni problematike unutar obitelji i često nas iznenade, koliko dobro prihvate taj dio.“ (F1O1)

„(...) najčešće se djeca upoznaju s našim tretmanom i radom onda kada su žurno izdvojena iz obitelji što je velika trauma za dijete i sam taj dan je obilježen s puno nekakvih događaja.“, F2O4: „To je sve na dobrovoljnoj bazi i uglavnom su upućeni da ne moraju sudjelovati u podršci, ali oni se većinom sami jave socijalnim radnicima, stručnjacima koji ih onda upućuju kod nas.“ (F2O3)

Druga kategorija odnosi se na specifične situacije u kojima se dijete ne uključuje u razgovore sa stručnim timom. Prema mišljenju stručnjaka, postoje slučajevi kada je zdravlje djeteta toliko narušeno da svaka dodatna informacija može pogoršati njegovo stanje.

„Postoje razne situacije u kojoj postoji opravdan razlog za nešto ne reći, ako imate dijete koje ima teške psihičke smetnje, razne psihijatrijske dijagnoze i gdje dijete jednostavno ne može prihvatiti činjenicu da se nešto dogodilo (...) jer imamo dosta suicidalne djece i neke informacije mogu biti trigeri i eskalirati nekakvo nepoželjno ponašanje.“ (F2O1)

Nadalje, u pojedinim situacijama stanje i dob djeteta nisu u skladu s određenom informacijom, zbog čega se stručni tim odlučuje za ograničeno informiranje djeteta.

„Uvijek se neka prilagodba napravi, radi se, razgovara se, pojašnjava se sukladno trenutnom stanju i dobi djeteta.“ (F1O1)

„Ako je neka informacija u vezi obitelji, na primjer smrtni slučaj, onda tražimo da, ako je moguće da tu informaciju kaže netko iz obitelji.“ (F2O2)

„Uvijek se gleda kronološka dob djeteta, djeca od 0 do 7 godina života ne mogu shvatiti neke stvari zbog njihove kronološke dobi i njihovih kapaciteta pa i to uzimamo u obzir kada ih upućujemo u njihovo stanje.“ (F2O3)

Na temelju analize izazova u procesu informiranja djece, uočeni su ključni problemi koji utječu na njihovu sposobnost razumijevanja i sudjelovanja u postupcima unutar sustava socijalne skrbi. Prvi izazov koji se javlja jest nedovoljna informiranost djeteta s pravima. Drugi izazov odnosi se na određene situacije u kojima se djecu ne uključuju u razgovore sa stručnim timom. U nekim slučajevima stanje djeteta zahtijeva ograničeno informiranje djeteta zbog psihičkih ili emocionalnih prijetnji, dok u drugim situacijama dob i razvojna faza djeteta određuju količinu i način pristupanja informacijama. Rezultati pokazuju kako je važno da stručnjaci prilagode pristup informiranja djece u skladu s njihovim psihičkim i emocionalnim stanjem, kao i s dobi i razvojnom fazom. U navedenim rezultatima prepoznaje se napetost između profesionalne odgovornosti za zaštitu djeteta i težnje da se poštuje njegovo pravo na sudjelovanje. Sudionici često izražavaju zabrinutost da bi uključivanje djece u određene odluke moglo dodatno opteretiti ili izložiti dijete, što pokazuje koliko je u praksi teško uravnotežiti zaštitnu i participativnu dimenziju socijalnoga rada. Ovi rezultati potvrđuju tezu McCaffertyja (2021) o potrebi promjene profesionalne paradigme – od percepcije djece kao pasivnih primatelja zaštite prema priznavanju njihove kompetencije i prava na sudjelovanje. Zaključno, svaki stručnjak trebao bi nastojati osigurati da djeca budu dovoljno informirana i uključena u procese na način koji je prilagođen njihovim potrebama i mogućnostima. Uzimajući u obzir Shierov model participacije (2001), ovi izazovi ukazuju na potrebu stvaranja konkretnih i fleksibilnih prilika za uključivanje djece, pri čemu se razina sudjelovanja prilagođava njihovim kapacitetima i okolnostima.

4.3. Razlozi za odgađanje informiranja djece u provedbi tretmana u sustavu socijalne skrbi

Analizom dobivenih odgovora koji se odnose na prvo istraživačko pitanje, otvorila se i nova tema koja se odnosi na razloge za odgađanje informiranja djece u provedbi tretmana u sustavu socijalne skrbi. Rezultati se prikazuju u Tablici 3.

Tablica 3. *Kodovi i kategorije u odnosu na temu Razlozi za odgađanje informiranja djece u provedbi tretmana u sustavu socijalne skrbi*

Kodovi	Kategorije
situacije u kojima dijete ima teže psihičke smetnje, razne psihijatrijske dijagnoze	Opravedani razlozi za odgađanje informiranja djece
kada je dijete u procesu tugovanja kada postoje rizici za dijete u obitelji	Zaštita dječjih emocionalnih potreba
neusklađenost institucija nedostatak međuresorne suradnje kada se stvari vezane za sustav socijalne skrbi događaju ubrzano i neprofesionalno promjene koje se rade u institucionalnom obliku su spore i nisu dobro promišljene ne koristi se znanje i obzir te ono što pokazuje praksa	Problemi u provedbi uključivanja djece u sustavu

U sustavu socijalne skrbi, informiranje djece o njihovim pravima i postupcima od ključne je važnosti za osiguravanje njihove dobrobiti. Međutim, postoje situacije u kojima stručnjaci moraju donijeti odluku o privremenom odgađanju informiranja djeteta. Kroz analizu podataka, identificirane su tri ključne kategorije koje opravdavaju takvo odgađanje: opravdani razlozi za odgađanje informiranja djece, zaštita dječjih emocionalnih potreba i problemi u provedbi uključivanja djece u sustavu.

Prva kategorija obuhvaća situacije u kojima dijete ima teške psihičke smetnje ili pati od raznih psihijatrijskih dijagnoza. Stručnjaci su istaknuli da su ove situacije posebno osjetljive, jer izravno informiranje djeteta može dovesti do dodatnog pogoršanja njegovog psihičkog stanja. U takvim slučajevima, odgađanje informiranja smatra se opravdanim kako bi se izbjegli negativni učinci na djetetovo zdravlje. Na primjer, kod djece s ozbiljnim anksioznim poremećajima ili depresijom, preuranjene informacije o njihovom tretmanu ili situaciji u kojoj se nalaze mogu izazvati dodatni stres, strah ili pogoršanje simptoma.

„Situacije kada je dijete toliko narušenog zdravlja da ne zna o čemu pričamo.“ (F1O5)

„Postoje razne situacije u kojoj postoji opravdan razlog za nešto ne reći, ako imate dijete koja ima teške psihičke smetnje, razne psihijatrijske dijagnoze.“ (F2O1)

„Bila je situacija kada je od jednog dječaka tata završio u zatvoru i s obzirom na njegove intelektualne teškoće procijenili smo da mu nećemo reći da je tata u zatvoru pa si je on sam zamislio kako je tata kod frizerke.“ (F2O3)

Druga kategorija odnosi se na situacije u kojima se izbjegava reći istina djetetu kako bi se ono zaštitilo od emocionalne povrede. Stručnjaci su primijetili da postoje situacije u kojima bi istinito i direktno informiranje djeteta moglo uzrokovati značajnu emocionalnu bol, zbog čega se odlučuju na odgađanje ili prilagođavanje informacija. Ovaj pristup posebno je važan u situacijama kada se radi o teškim ili traumatičnim vijestima, poput promjena u obiteljskim okolnostima ili loših prognoza vezanih uz djetetovo zdravlje.

„(...) prvo čekamo da vidimo na koji će se način neka situacija odviti prije nego što im kažemo neku informaciju vezanu za njih.“ (F2O2)

„(...) oni su svjesni da je mama umrla, ali su to oni sebi predstavili na nekakav svoj način i imaju neku svoju viziju toga i naravno da mi njima sada nećemo govoriti da je mama umrla i da je neće više nikada vidjeti, nego ćemo ih pustiti da se oni prilagode toj situaciji.“ (F2O4)

Stručnjaci naglašavaju da je cilj zaštite emocionalnih potreba djeteta osigurati da ono dobije potrebne informacije na način i u vrijeme koje neće narušiti njegovu emocionalnu stabilnost. U ovakvim situacijama, informacije se često pružaju postupno i uz prisustvo roditelja ili drugih osoba od povjerenja. Time se osigurava da dijete ima podršku prilikom suočavanja s teškim emocijama.

„(...) ako je došlo iz udomiteljske obitelji da se nikad više neće vratiti u tu obitelj, to ne kažem da ćemo mi tu informaciju sakriti, nego da ćemo odgoditi kada ćemo reći tu informaciju djetetu, a mi to u praksi zovemo tada opravdanim razlozima.“ (F2O1)

Treća kategorija odnosi se na probleme u provedbi uključivanja djece u sustavu socijalne skrbi. Za rješavanje problema u provedbi uključivanja djece u sustavu ključna je među-

resorna suradnja. Zdravstvo, obrazovanje, pravosuđe i nevladine organizacije sudjeluju u određenim procesima zaštite djeteta koje se nalazi u tretmanu sustava socijalne skrbi. Svaka od tih institucija ima specifičnu ulogu i nadležnosti, ali i zajednički cilj – zaštitu djeteta i pružanje podrške. Međutim, navedeno se, prema stručnjacima, ne ogleda u praktičnoj primjeni.

„Sudstvo nam je užasno sporo, ja sam neki dan dobila poziv na sud za djevojčicu koja je 2018. godine bila žrtva nasilja, šest godina nakon događaja oni zovu dijete na sud (...)“ (F1O1)

„Često imamo problema sa suradnjom liječnika, odnosno nesuradnjom (...) oni dijete koje je očigledno psihički nestabilno pošalju kući s nalazom uz opasku roditeljima da nisu dužni pokazati nalaze socijalnim radnicima i onda nam naprave problem i nesuradljive roditelje.“ (F1O2)

„Dijete ti propada pred očima zato što njegov predmet stoji na nečijem stolu na prvostupanjskom sudu, zakonski rok je bio 30 dana da donesu odluku, a oni ju nisu donijeli godinu i pol dana i ništa se nije promijenilo (...) i onda kažu da imamo izvrsnu suradnju s ministarstvom pravosuđa.“ (F2O3)

„Ja bih radije ostao u civilnom sektoru gdje malo više trebam grebati, ali imam svoju slobodu rada, nego ušao u državni sektor jer sva iskustva koja sam čuo od kolega su negativna.“ (F2O4)

Sudionici istraživanja sustav su opisali kao trom, a promjene koje se donose u institucionalnom obliku kao spore i nepromišljene.

„Vidi se jasna razlika u kvaliteti tretmana (psihoterapije) koji je plaćen i koji je besplatan, odnosno onaj koji je dostupan svima i onaj koji nije dostupan svima, onaj koji se mora platiti. U našem neplaćenom psihosocijalnom tretmanu sudjeluje samo jedna osoba, većinom dijete (...), a u psihosocijalnim tretmanima koji se plaćaju postoji mogućnost da cijela obitelj sudjeluje te je najčešće i njima potrebna pomoć jer je većinom kriva ta okolina (obitelj) u kojoj se dijete nalazi, pa onda i njima treba takav tretman (...) mislim da se usluge za zaštitu i dobrobit djeteta trebaju provoditi u cijeloj obitelji, a ne samo s djetetom i da mi tu kao država i sustav puno štekamo.“ (F1O4)

„Ne uzima se u obzir što praksa pokazuje i koja je potreba prakse, a donose se administrativne odluke od gore, bez da se poslušaju ljudi koji rade s tom djecom i da se to radi procesno i postupno.“ (F2O1)

„Najgore je što odluke donose osobe koje nemaju informacije, nemaju saznanja kako sustav u praksi funkcionira. Mi imamo ogroman problem sa sustavom pravosuđa koje je užasno tromo, doslovno djecu dovodi da toga, da od zdravog i visokofunkcionalnog djeteta postaje dijete s problemima u ponašanju ili u riziku od problema u ponašanju.“ (F2O3)

Slične teškoće u provedbi participativnih praksi prepoznate su i u recentnim međunarodnim istraživanjima, koja ističu da institucionalna fragmentiranost i nedostatak međuresorne suradnje značajno ograničavaju ostvarivanje prava djece na sudjelovanje u odlukama koje ih se tiču (McCafferty i Mercado Garcia, 2024; Gresdahl i sur., 2025).

Gresdahl i sur. (2025) pokazali su da u situacijama kada su različiti sustavi uključeni u procese zaštite djece, ključni izazov postaje usklađivanje komunikacije i odgovornosti među institucijama. I u ovom istraživanju stručnjaci naglašavaju da manjak koordinacije između sektora dovodi do kašnjenja, administrativnih blokada i slabljenja učinkovitosti zaštitnih mjera, što se u praksi izravno odražava na djecu. U tom smislu, ovi rezultati dodatno potvrđuju da učinkovita participacija djece nije moguća bez međuresornog pristupa koji uključuje koordiniranu suradnju svih dionika, osnaživanje stručnjaka i uvažavanje iskustava iz prakse u kreiranju politika i odluka.

4.4. Prednosti sudjelovanja djece u postupcima u sustavu socijalne skrbi

Drugo istraživačko pitanje odnosilo se na obilježja procesa informiranja djece pri ostvarivanju prava i usluga i tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi. Sukladno tome, sudionici istraživanja navodili su u svojim odgovorima prednosti sudjelovanja djece u postupcima u sustavu socijalne skrbi (Tablica 4.).

Tablica 4. *Kodovi i kategorije u odnosu na temu Prednosti sudjelovanja djece u postupcima u sustavu socijalne skrbi*

Kodovi	Kategorije
viđenje djeteta o trenutnoj situaciji pomaže u shvaćanju situacije djeca imaju osjećaj da mogu upravljati svojim životom napredak i razvoj kod djeteta	Razumijevanje djetetovih emocija i perspektive
stvaranje povjerenja između djeteta i stručnjaka uvelike pomaže u ostvarivanju ciljeva	Sustvaranje odnosa povjerenja

Sudjelovanje djece u postupcima unutar sustava socijalne skrbi ima brojne prednosti koje su od ključne važnosti za njihovu dobrobit i razvoj. Kroz tematsku analizu prepoznate su dvije glavne kategorije koje ističu te prednosti: razumijevanje djetetovih emocija i perspektive te sustvaranje odnosa povjerenja. Stručnjaci su istaknuli da uključivanje djeteta u postupke omogućuje bolje shvaćanje djetetovih osjećaja i stajališta o njegovoj trenutačnoj situaciji. Kada dijete ima priliku izraziti svoje mišljenje i podijeliti svoj pogled na situaciju, stručnjaci mogu dobiti vrijedne uvide koji im pomažu u oblikovanju prikladnijih i učinkovitijih intervencija. Posebno je važno da djeca osjete kako imaju određeni stupanj kontrole nad vlastitim životom, čak i u ograničenim okolnostima. Stručnjaci su primijetili da napredak i razvoj u djetetovu ponašanju često dolaze kada dijete shvati da može utjecati na odluke koje se odnose na njega. Osjećaj autonomije i sudjelovanja ne samo da pomaže djetetu da bolje razumije situaciju, nego potiče i osobni rast i razvoj, što može imati dugoročne pozitivne učinke na njegovo emocionalno i psihičko stanje.

„Jako je bitno njihovo viđenje cijele situacije, njihove emocije koje su prisutne, eventualno strahovi, zabrinutost i o trenutnoj situaciji, ali i o onome što slijedi. To je ono što nam je

važno da dobijemo od djece kako bismo mogli dalje imati bolji uvid i postupati u skladu s time.“ (F1O1)

„Imaju osjećaj da mogu djelomično upravljati svojim životom, što mislim da je izrazito važno.“ (F2O1)

„Prednost dječje participacije, jest motivacija, motivira ih da taj tretman uspije.“, „(...) doprinosi i razini autonomije kod djece i automatski imaju osjećaje veće vrijednosti i odmah se osjećaju ravnopravnijima u odnosu na odrasle osobe u njihovom okruženju, pogotovo odgojiteljima.“ (F2O4)

„(...) samo uključivanje djece u sudjelovanje djeluje ljudski na tu djecu.“ (F2O5)

Prednost uključivanja djece u postupke je i stvaranje odnosa povjerenja između djeteta i stručnjaka. Uspostavljanje povjerenja ključno je za učinkovitu provedbu tretmana i postizanje ciljeva unutar sustava socijalne skrbi. Kada djeca osjećaju da im stručnjaci vjeruju i da su njihovi osjećaji i mišljenja poštovani, to uvelike olakšava suradnju i povećava vjerojatnost uspješnog ishoda. Stručnjaci naglašavaju da povjerenje nije nešto što se može postići preko noći, nego zahtijeva kontinuirani trud, otvorenu komunikaciju i dosljednost u postupanju. Uključivanje djeteta u proces donošenja odluka i osiguravanje da je dijete svjesno svoje uloge i prava unutar tog procesa značajno doprinosi jačanju odnosa povjerenja. Kada dijete vidi da je njegov glas uvažen, povećava se njegova motivacija za sudjelovanje i suradnju, što pozitivno utječe na cjelokupni proces tretmana.

„To je početak stvaranja tog povjerenja, mislim da je jako bitno u radu s djecom da oni steknu povjerenje u nas jer najčešće oni duže vrijeme ostaju u sustavu zbog provođenja mjera.“ (F1O4)

„ (...) čim dijete ili mlada osoba ima mogućnost uključivanja u proces odmah je drugačiji odnos.“ (F2O2)

Zaključak koji se dobiva iz ovih rezultata pokazuje da sudjelovanje djece u postupcima socijalne skrbi ima ključne prednosti koje direktno utječu na njihovu dobrobit. Prvo, sudjelovanje omogućuje dublje razumijevanje emocija i perspektive djece, što stručnjacima pruža vrijedne uvide za planiranje boljih intervencija. Kroz ovaj proces, djeca osjećaju veću kontrolu nad vlastitim životom, a time ujedno potiču osobni rast i emocionalni razvoj. Drugo, sudjelovanje djece u postupcima doprinosi uspostavljanju povjerenja između djece i stručnjaka, što je presudno za uspješan tretman. Povjerenje se gradi kroz neprestanu komunikaciju i uvažavanje djetetovog mišljenja, čime se postiže veća motivacija djeteta za aktivno sudjelovanje u vlastitom tretmanu. U kontekstu teorije osnaživanja, uključivanje djece u postupke unutar sustava socijalne skrbi doprinosi jačanju njihove autonomije, samopouzdanja i osjećaja kontrole nad vlastitim životom. Time se djeca ne tretiraju kao pasivni primatelji pomoći, već kao aktivni sudionici s potencijalom za osobni rast i doprinos oblikovanju odluka koje se na njih odnose (Kletečki Radović, 2008). Također, Shierov model participacije (2001) ukazuje na to da je povjerenje između djeteta i stručnjaka preduvjet za ostvarivanje viših razina sudjelovanja, osobito onih koje uključuju zajedničko donošenje odluka. Uspostavom odnosa u kojem

se dijete osjeća sigurno, poštovano i emocionalno podržano, stručnjaci stvaraju temelj za dublju i smisleniju participaciju, u skladu s individualnim mogućnostima i okolnostima svakog djeteta.

4.5. Nedostaci sudjelovanja djece u postupcima ostvarivanja socijalnih prava i usluga

Sudionici istraživanja dodatno su navodili u svojim odgovorima i nedostatke sudjelovanja djece u postupcima u sustavu socijalne skrbi (Tablica 5.).

Tablica 5. *Kodovi i kategorije u odnosu na temu Nedostaci sudjelovanja djece u postupcima u sustavu socijalne skrbi*

Kodovi	Kategorije
kada ne žele sudjelovati u razgovorima sa stručnjacima kada zloupotrebljavaju informacije vezane uz njih djeca imaju jako malo strpljenja za stvari koje iziskuju puno vremena za ostvarenje u sustavu socijalne skrbi kada je sustav nepredvidiv i djeci se ne mogu ponuditi rješenja situacija u trenutku događanja	Situacije u kojima djeca ne surađuju sa stručnjacima

Iako je sudjelovanje djece u postupcima unutar sustava socijalne skrbi važno za osiguranje njihovih prava i dobrobiti, postoje i određeni nedostaci koji mogu otežati proces. Kroz analizu podataka, izdvojena je kategorija koja se odnosi na situacije u kojima djeca ne surađuju sa stručnjacima, što može imati negativne implikacije na ostvarivanje socijalnih prava i usluga (Tablica 5.).

Stručnjaci su primijetili da postoje slučajevi kada djeca jednostavno ne žele sudjelovati u razgovorima s njima, što može otežati procjenu njihove situacije i donošenje odgovarajućih odluka. Odbijanje suradnje često proizlazi iz nepovjerenja prema sustavu, straha od posljedica ili jednostavno iz osjećaja preopterećenosti situacijom u kojoj se nalaze.

„Stalno slušamo kako je u ustanovama socijalne skrbi nemoguće uključiti dijete u procese odlučivanja, a nemoguće je iz konteksta ako nemaš autonomiju odlučivanja i ako ti moraš čekati da netko drugi, tko ne radi s tim djetetom, donese odluku i onda to dijete postane sve pasivnije i agresivnije i odbija suradnju jer shvaća da, se njega ništa ni ne pita.“ (F2O1)

Još jedan izazov je zloupotreba informacija od strane djece. U nekim slučajevima, djeca mogu koristiti dobivene informacije na način koji nije u skladu s njihovim najboljim interesima, pa tako manipuliraju situacijama ili izbjegavaju odgovornosti. To može dovesti do komplikacija u postupcima i dodatno otežati rad stručnjaka.

„To su česte situacije kada oni manipuliraju sa svojim pravim i poznatim informacijama (...), one su više puta prijavile mamu i posebnoj skrbnici i nama i policiji kako ona njih tuče, kako ih je udarila i kako joj je curila krv, a zapravo su se te dvije sestre međusobno potukle, a to su prijavile da ih je mama istukla.“ (F1O2)

„(...) oni manipulativnim ponašanjem, što su mladi s problemima u ponašanju često eksperti, oni koriste te informacije i sva ta prava i znanja koje smo im dali da stalno pregovaraju i kalkuliraju, nekad i ucjenjuju.“ (F2O1)

U okviru teorije osnaživanja i Shierova modela participacije, ovakva ponašanja mogu se promatrati i iz drugačije perspektive. Djeca koja se nalaze na nižim razinama participacije, gdje se njihov glas čuje, ali nemaju stvarni utjecaj na odluke, često imaju vrlo malo kontrole nad vlastitim životom. Njihovo ponašanje, koje odrasli doživljavaju kao „manipulaciju“, može predstavljati pokušaj da ostvare veću razinu utjecaja unutar sustava koji im tu moć uskraćuje. Takvi obrasci ponašanja mogu predstavljati naučenu strategiju preživljavanja – način da dijete povрати osjećaj autonomije i uključenosti u situacijama u kojima se osjeća nemoćno. Ovakvo tumačenje ne negira iskustvo stručnjaka, već ga nadopunjuje razumijevanjem šireg konteksta odnosa moći. U tom smislu, teorija osnaživanja i Shierov model zajedno potiču stručnjake da djetetovo ponašanje promatraju kao oblik komunikacije i izraz potrebe za kontrolom, a ne isključivo kao prepreku suradnji.

Promatrano kroz više razine Shierova modela, gdje djeca ne samo da se čuju, već aktivno sudjeluju u odlučivanju i dijeljenju odgovornosti, ovakvi obrasci ponašanja mogli bi se transformirati u konstruktivnije oblike izražavanja i suradnje. To naglašava važnost stvaranja prostora u kojem djeca imaju priliku iskreno izraziti mišljenje, sudjelovati u odlučivanju i vidjeti konkretne učinke svoga sudjelovanja. Na koncu, navedeno dugoročno doprinosi osjećaju osnaženosti i smanjenju konflikta između djece i sustava.

Nadalje, stručnjaci su primijetili da djeca nerijetko imaju manjak strpljenja za postupke unutar sustava socijalne skrbi koji ponekad zahtijevaju duže razdoblje za ostvarivanje ciljeva. Ona mogu osjećati frustraciju zbog sporog napretka ili zbog nepredvidivosti sustava, a to može rezultirati gubitkom interesa i suradnje. U slučajevima kada sustav ne može ponuditi brza rješenja za situacije u kojima se djeca nalaze, to dodatno pogoršava osjećaj nemoći i nesuradnje kod djece.

„(...) nedostaci su ti što mladi ljudi i djeca imaju jako malo strpljenja. (...) nedostatak je taj da nekad ne možemo pravovremeno reagirati jer ipak za određene promjene treba i određeno vrijeme, moramo se mi stručni djelatnici dogovoriti, a nekada trebate odmah reagirati na nešto što se događa jer tada odmah ima i efekta jer tada djeca i mladi osjeti da ste odmah reagirali i onda to ide na bolje i ona ima uvid ta će stvari biti bolje.“ (F2O1)

„Djeca znaju poželjeti ili postaviti neke granice koje su nerealne i ne mogu se ispuniti pa onda samim time mogu biti razočarani ako se ne mogu ispuniti ta očekivanja.“ (F2O3)

„(...), koliko god mi željeli da dijete utječe na svoj život i da odlučuje i bude uključeno u svim odlukama koje se tiču njegova života, jednostavno sustav je taj koji to ne dopušta, pa od onih banalnih izbora pa do onih životno važnih. Najtužnije je što djeca u ustanovama ni na koji način ne sudjeluju u stvaranju i oblikovanju svog tretmana, sve to lijepo izgleda i stoji na papiru, ali to je u praksi neizvedivo u našem sustavu. Djeca kod nas imaju veliku potrebu za moći i kontrolom, koja je izrazito izražena npr. u odnosu na neke druge potrebe, npr. fiziološke i ostale primarne.“ (F2O4)

Nedostaci sudjelovanja djece u postupcima unutar sustava socijalne skrbi ukazuju na kompleksnost rada s djecom koja su korisnici socijalnih prava i usluga. Odbijanje suradnje i zloupotreba informacija od strane djece predstavljaju značajne prepreke koje mogu otežati proces pružanja podrške i ostvarivanja prava. Međutim, njihovo razumijevanje kroz teorijski okvir osnaživanja i Shierov model (2001) omogućuje dublje sagledavanje uzroka takvog ponašanja te prepoznaje da je ono često odraz strukturalne neravnoteže moći između djece i odraslih. Ovi izazovi naglašavaju važnost prilagođenih pristupa koji uzimaju u obzir individualne potrebe i kapacitete djece, kao i potrebu za dodatnim naporima u izgradnji povjerenja između djece i stručnjaka.

Borić i Mataga Tintor (2020) u svom radu naglašavaju kako je nužno pružiti djeci jasne i razumljive informacije te ih aktivno uključiti u procese koji ih se direktno tiču. Ovi koraci mogu pomoći u prevladavanju izazova kao što su odbijanje suradnje i zloupotreba informacija, čime se doprinosi boljem razumijevanju i povjerenju između djece i stručnjaka. Uspostavljanje učinkovite komunikacije s djecom, pružanje jasnih i razumljivih informacija, te osiguravanje podrške tijekom dugotrajnih i nepredvidivih postupaka mogu pomoći u prevladavanju ovih nedostataka. Međutim, potrebno je priznati da postoje situacije u kojima ni najbolji pristupi neće uvijek rezultirati suradnjom, te je stoga važno razvijati fleksibilne strategije koje omogućuju prilagodbu postupaka u skladu s promjenjivim potrebama i ponašanjem djeteta. Teorijski gledano, koncept prava djeteta podrazumijeva da se i u situacijama izazovne suradnje djece, njihova prava ne smiju zanemariti, već je potrebno tražiti različite mogućnosti kako ih ostvariti na njima prihvatljiv i primjeren način. To uključuje odgovornost odraslih da stvaraju uvjete u kojima se dječji glas može čuti, ali i da prepoznaju okolnosti u kojima je djetetovo povlačenje također oblik izražavanja koji zaslužuje poštovanje.

4.6. Oblici uključenosti djece pri ostvarivanju prava i usluga tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi

Analizom podataka pokazalo se kako je jedini oblik uključenosti pri ostvarivanju prava i usluga tijekom tretmana u sustavu socijalne skrbi jasna komunikacija s djetetom u praksi socijalnog rada (Tablica 6.).

Tablica 6. *Kodovi i kategorije u odnosu na temu Komunikacija s djetetom u praksi socijalnog rada*

Kodovi	Kategorije
djeca vole kada se s njima komunicira izravno, bez okolišanja i uljepšavanja istine djeca žele znati najbitnije informacije koje se tiču njih sažeto	Jasna komunikacija
treba uvijek iznijeti sve varijante i potencijalne situacije koje se mogu dogoditi kako bi dijete bilo spremno iskomunicirati kako postoje dvije strane, sud i oni te kako sud zadnji donosi odluku	Informiranje djeteta o ishodima sudskih postupaka

Stručnjaci su kroz razgovor u dvije fokusne grupe naveli kako je oblik uključenosti djeteta pri ostvarivanju prava i usluga i tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi komunikacija s djetetom koja treba biti jasna. Jasna komunikacija podrazumijeva da se s djecom komunicira izravno, bez okolišanja i uljepšavanja istine te da djeca žele znati najbitnije informacije koje se odnose na njih.

„Djeca često dobivaju krive informacije o sustavu socijalnog rada od drugih institucija (policije, zdravstva, itd.) i onda budu preplašeni unaprijed prije nego što se susretnu s nama, budu opterećeni raznoraznim krivim informacijama i onda kada im mi objasnimo i prikazemo pravu sliku situacije bez zastrašivanja onda prihvate situaciju i ne budu u tolikom otporu (...)” (F1O1)

„Otkako smo uveli to informiranje prije nego što dođu kod nas u ustanovu, smanjili smo otpor kod djece.“ (F2O1)

„Oni su uvijek upućeni od strane područnog ureda koji je nadležan za njih.“, „Uvijek ih prvo informiramo o njihovim pravima da znaju što ćemo točno raditi i koliko će trajati ta vrsta podrške koju im pružamo.“ (F2O4)

Oblik uključenosti koji stručnjaci posebno ističu kroz razgovor u fokusnim grupama jest informiranje djeteta o ishodima sudskih postupaka te kako treba uvijek iznijeti sve varijante i potencijalne situacije koje se mogu dogoditi kako bi dijete bilo spremno na sve moguće odluke suda.

„Često u situacijama kada su roditelji razdvojeni, a dijete recimo, želi ići kod jednog roditelja, jasno se mora djetetu naglasiti da iako se njegovo mišljenje treba uvažiti da je sud uvijek taj koji će na kraju donijeti odluku bez obzira slagalo se to s djetetovim željama ili nažalost ne.“ (F1O2)

„Kažemo im da je sud taj koji donosi konačnu odluku i da sud neće uvijek prihvatiti prijedlog koji smo mi predložili. Iskomuniciramo im uvijek da su u ovoj situaciji dvije strane, mi i sud i da ne možemo ići suprotno odluci suda.“ (F1O5)

„Često, kada znamo da se približava nekakvo vrijeme u postupku kada će neko dijete morati ići na sud gdje će morati biti saslušano, ako se događa nekakva promjena ili će se dogoditi, ako se promijenilo nekakvo sudske rješenje, onda mi ih pozovemo kod sebe u ured pa im objašnjavamo sve.“ (F2O3)

Analizom transkripta fokus grupa, jedna od ključnih kategorija koja se pojavila u diskusijama stručnjaka bila je važnost jasne komunikacije s djecom u procesu ostvarivanja prava i usluga te tijekom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi. Ovi rezultati u skladu su s prijašnjim istraživanjima, koja ukazuju na važnost jasne i transparentne komunikacije u odnosu s djecom unutar sustava socijalne skrbi. Tisdall (2015) naglašava da je pravo djeteta na izražavanje svojeg mišljenja i informiranost često marginalizirano te kako djeca nisu adekvatno konzultirana u procesima koji utječu na njihove živote. Dodatno, opravdano je ovdje postaviti i pitanje na koju razinu Shierova modela pripada „jasna komunikacija“ kako je opisuju sudionici istraživanja. Sama jasnoća u komunikaciji ključna je za sve razine Shierova modela participacije, no ipak u kontekstu odgo-

vora sudionika ona je most između druge (djeca se podržavaju u izražavanju vlastitoga mišljenja) i treće (mišljenja djece se uzimaju u obzir) razine modela. U okviru Shierova modela, most između izražavanja i uvažavanja dječjih mišljenja je u jasnoći komunikacije koja se odnosi sukladno izjavama sudionika istraživanja na prelazak s izražavanja mišljenja (od strane djeteta) na njegovo stvarno uvažavanje ili ne uvažavanja (od strane stručnjaka). Nadalje, sudionici istraživanja istaknuli su važnost iznošenja svih mogućih varijanti i potencijalnih situacija koje se mogu dogoditi, kako bi dijete bilo adekvatno pripremljeno za ishode koje ga čekaju. Ključna poruka je da dijete treba znati da konačna odluka leži u rukama suda, ali da je i njihovo sudjelovanje važno.

Rezultati ovog istraživanja dodatno potvrđuju važnost ovog pristupa, da se djeci omogući informiranost i uključenost u situaciju što je presudno za njihovo povjerenje u sustav i aktivno sudjelovanje. U kontekstu Shierova modela to je 4. razina participacije, odnosno djeca su uključena u procese donošenja odluka. Ova razina podrazumijeva aktivno uključenost djece, ne samo na konzultativnoj razini. Da bi to bilo moguće, djeca trebaju biti informirana i i imati pristup relevantnim informacijama, a glavna pitanja za stručnjake i organizacija koji rade s djecom su: Jesi li spreman uključiti djecu odlučivanje?, Postoji li procedura koju koristiš za uključivanje djece u odlučivanje?, Je li uključivanje djece u odlučivanje politika institucija? U širem smislu, ovakvi nalazi podupiru Shierovu tezu da participacija nije linearna, odnosno da se u praksi različite razine mogu preklapati, ovisno o situaciji, dobi djeteta i kapacitetima institucije. Uloga stručnjaka pritom je ključna – oni su posrednici koji prevode kompleksne informacije na djetetu razumljiv jezik i time omogućuju ravnopravni odnos moći. Jasna komunikacija i informiranost nisu samo tehnički aspekti, nego etički i profesionalni standard participativne prakse. One predstavljaju most između ranijih razina (izražavanje mišljenja) i viših razina (sudjelovanje u odlučivanju), a njihova dosljedna primjena može znatno povećati kvalitetu odnosa između djece i sustava koji za njih skrbi. Pravo na informiranost uključuje pružanje djetetu informacije na način koji je prilagođen njegovoj dobi i razini razumijevanja, a to uključuje i objašnjenje sudskih procesa i mogućih ishoda (Lansdown, 2011). Prema Vis i Thomas (2009), koji su istaknuli da djeca bolje prihvaćaju i razumiju odluke u postupcima u kojima su adekvatno informirana, također je potrebno zalagati se za ovakav pristup informiranja djece. Prema njihovim istraživanjima, kada se djecu uključi u proces donošenja odluka, pri čemu im se jasno objasne moguće varijante i ishodi suda, smanjuje se osjećaj nemoći i frustracije koji često prati sudske procese. Slično tomu, Vis i Thomas (2009) ističu kako uključenost djece u donošenje odluka značajno raste kada im se informacije prezentiraju na jasan i razumljiv način. Njihovo istraživanje o norveškom sustavu socijalne skrbi pokazuje da djeca, kada su pravilno informirana i kada su njihova mišljenja uvažena, postaju aktivni sudionici u odlučivanju o svojim tretmanima i uslugama.

Rezultati navedenih istraživanja, kao i rezultati ovoga istraživanja ukazuju na potrebu za sustavnim pristupom informiranja djece, kako bi se osiguralo da su djeca svjesna svoje uloge u postupku, ali i ograničenja koje taj postupak nosi, poput činjenice da konačnu odluku donosi sud. Time se može poboljšati njihova suradnja i razumijevanje procesa, što doprinosi i njihovoj emocionalnoj stabilnosti tijekom i nakon sudskih postupaka.

4.7. Smjernice za poboljšanje prakse uključivanja djece u postupke u sustavu socijalne skrbi

Treće istraživačko pitanje odnosilo se na smjernice koje stručnjaci predlažu za poboljšanje prakse uključivanja djece u postupke koje vode. Rezultati analize prikazani su u Tablici 7.

Tablica 7. *Kodovi i kategorije u odnosu na temu Smjernice za poboljšanje prakse uključivanja djece u postupke*

Kodovi	Kategorije
zapošljavanje većeg broja stručnih djelatnika strukturirani postupci rada s djecom kvalitetna priprema stručnjaka edukacija za rad s djecom prilikom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi osiguravanje zasebne prostorije za rad s djetetom	Rad na povećanju ljudskih i organizacijskih resursa

Stručnjacima je kroz dvije fokus grupe bilo postavljeno pitanje o tome koji su nedostaci u radu s djecom u sustavu socijalne skrbi te što bi oni kao stručnjaci promijenili kako bi se sustav i sam rad s djecom poboljšao. Prema dobivenim odgovorima kojima su sudionici istraživanja identificirali nedostatke rada, proizašle su dvije smjernice: rad na povećanju ljudskih i organizacijskih resursa koji uključuje potrebu za kvalitetnijom pripremom i edukacijama osoblja za rad s djecom prilikom provedbe tretmana u sustavu socijalne skrbi.

„Treba nam više ljudi, ne možemo nas dvije kolegice same obaviti kvalitetno po 10 razgovora u danu s djecom.“ (F1O2)

„(...) kod nas se sve radi bez kvalitetne pripreme, bez edukacije i bez osiguravanja potrebnih uvjeta.“ (F2O1)

„Djelatnici u sustavu po tom pitanju rade najbolje što mogu, ali mislim da imaju taj problem nedostatka razmišljanja na dugoročan način.“ (F2O5)

Nadalje, ono što bi, prema riječima stručnjaka, poboljšalo rad s djecom u sustavu socijalne skrbi jest osiguravanje zasebne prostorije za rad s djetetom. Stručnjaci su kroz fokus grupu navodili kako često imaju problem premalih i prenatrpanih poslovnih prostora, odnosno ureda koji im onemogućuju kvalitetno obavljanje razgovora s djetetom. Često se, prema riječima stručnjaka, događa da dva stručnjaka u isto vrijeme obavljaju individualne razgovore u istoj prostoriji te to uvelike utječe na kvalitetu obavljenog razgovora, kao i na relevantnost podataka koje je dijete izreklo jer se ne osjeća dovoljno sigurno i opušteno kako bi razgovaralo.

„Mi uopće nemamo prostoriju gdje možemo biti na samo s djetetom, to baš smeta djetetu u razgovoru, dok netko drugi sa strane nešto piše na računalu, prolazi i sl.“ (F1O2)

„Kod nas je situacija u kojoj imamo zajedničke urede po dvije ili čak tri kolegice u jednoj prostoriji (...)“ (F1O4)

„Uredi su krcati kolegama i onda očekujemo da nam se dijete povjeri za nešto što njega tišti u prostoriji s troje ili više ljudi, strašno.“ (F1O5)

Treće istraživačko pitanje bavilo se smjernicama koje stručnjaci predlažu za poboljšanje prakse uključivanja djece u postupke unutar sustava socijalne skrbi. Rezultati su pokazali da stručnjaci prepoznaju niz prepreka koje otežavaju učinkovito uključivanje djece u postupke socijalne skrbi, uključujući nedostatak resursa, nedovoljnu pripremljenost stručnjaka i nedostatak prilagođenih prostora za rad s djecom. Jedna od ključnih preporuka stručnjaka odnosi se na potrebu za zapošljavanjem većeg broja educiranih stručnjaka koji su osposobljeni za rad s djecom. Navedeno je u skladu s rezultatima istraživanja Borić i Mataga Tintor (2020) koji naglašavaju važnost osiguravanja adekvatnih resursa i stručnog kadra za kvalitetnu participaciju djece u procesima donošenja odluka. Stručnjaci su istaknuli važnost kontinuirane edukacije, što potvrđuju i Raboteg-Šarić i Pećnik (2003), koji navode da nedostatak edukacije može značajno utjecati na kvalitetu dječje participacije u sustavu socijalne skrbi. Važnost fleksibilnog i prilagođenog pristupa u radu s djecom istaknuta je kao ključna smjernica za poboljšanje prakse. Stručnjaci smatraju da je potrebno dodatno razviti strategije koje omogućuju prilagodbu postupaka prema individualnim potrebama djece. To uključuje i bolju međuinstitucionalnu suradnju kako bi se osigurala konzistentnost i profesionalnost u radu s djecom, što su i Borić i Mataga Tintor (2022) prepoznali kao izazov. Ove smjernice i preporuke, koje su rezultat kvalitativnoga istraživanja, jasno ukazuju na potrebu za sustavnim promjenama unutar sustava socijalne skrbi kako bi se osiguralo da se dječja prava i glasovi uistinu uzimaju u obzir u svim fazama postupaka koji ih se tiču. Njih je moguće povezati s teorijom osnaživanja jer ukazuju na važnost stvaranja sustavnih uvjeta koji omogućuju djeci da razviju osjećaj sigurnosti, povjerenja i kontrole u sustavu. Osiguravanjem odgovarajućih prostora, educiranog osoblja i individualiziranog pristupa, djeci se omogućuje da aktivno sudjeluju u postupcima, čime se jačaju njihovi osobni kapaciteti i stvara temelj za ravnopravnije sudjelovanje. Istovremeno, ove smjernice i preporuke odražavaju temeljne postavke Shierova modela participacije (2001), prema kojem je stvarna participacija djece moguća samo kada odrasli ne ostanu na razini namjere, nego preuzmu institucionalne obveze koje omogućuju uključivanje djece u uvjetima koji su za njih razvojni i emocionalno primjereni. Time se jasno naglašava potreba za sustavnom podrškom i strukturnim promjenama koje omogućuju djeci da ne budu samo uključena, već i aktivno uvažena u svim aspektima koji se na njih odnose.

5. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA

Iako ovo istraživanje pruža vrijedan uvid u perspektive stručnjaka o uključivanju djece u ostvarivanje prava i usluga u sustavu socijalne skrbi, važno je ukazati na nekoliko metodoloških ograničenja. Prvo, istraživanje se oslanja isključivo na iskustva i percepcije stručnjaka, bez uključivanja perspektiva same djece, što ograničava mogućnost potpune

analize participacije. Uključivanje djece moglo bi dodatno obogatiti rezultate i pružiti dublje razumijevanje razlike između percipirane i stvarne uključenosti. Također, preporuka je u budućim istraživanjima proširiti uzorak sudionika tako da se obuhvate različite regionalne i institucionalne sredine, uključujući stručnjake iz nevladinog sektora i različitih profesija unutar sustava skrbi. Izbor lako dostupnih sudionika može dovesti do nepotpunoga uvida u problem (Milas, 2009). S obzirom na mogućnost regionalnih razlika, ovi rezultati se odnose samo na područje Osječko-baranjske županije. Sudionici u istraživanju su sudjelovali dobrovoljno, a dobrovoljci prema Milas (2009) imaju potrebu za odobravanjem, pa je moguća i pristranost u davanje socijalno poželjnih odgovora. Nadalje, korištenje fokusnih grupa kao metode prikupljanja podataka ima svoja ograničenja, osobito u kontekstu osjetljivih tema. Sudionici su mogli biti pod utjecajem grupne dinamike te su potencijalno ograničili iskazivanje kritičkih stavova zbog prisutnosti kolega. Ipak, odabir fokusnih grupa kao metode prikupljanja podataka opravdan je željom za poticanjem dinamične razmjene iskustava i mišljenja među stručnjacima, čime se omogućilo dublje razumijevanje složenih aspekata dječje participacije u sustavu socijalne skrbi.

6. ZAKLJUČAK

Ovaj rad pruža uvid u trenutačnu praksu uključivanja djece u procese ostvarivanja prava i usluga unutar sustava socijalne skrbi u Hrvatskoj te ukazuje na brojne izazove i mogućnosti za unapređenje te prakse. Pokazalo se da, unatoč zakonskim okvirima koji formalno prepoznaju pravo djeteta na sudjelovanje u postupcima koji se odnose na dijete, postoji značajan raskorak između normativnih postavki i stvarne prakse. Naime, djeca su često isključena iz procesa donošenja odluka, posebno u situacijama kada su emocionalno ili psihički ranjiva. Stručnjaci navode da su ključni razlozi za takvu praksu nedostatak vremena i resursa te složenost samih postupaka koji često onemogućuju sustavno i adekvatno uključivanje djeteta. Dodatno, izazovi se javljaju i u situacijama gdje je zdravlje ili dob djeteta takva da nije primjereno u potpunosti ga uključiti u sve aspekte procesa. Međutim, ova praksa često rezultira time da djeca nisu dovoljno informirana o svojim pravima i odgovornostima, što može dodatno otežati njihovu suradnju sa stručnjacima.

S druge strane, kad su djeca aktivno uključena u procese, stručnjaci primjećuju pozitivne ishode, uključujući bolji razvoj djetetove emocionalne i socijalne stabilnosti, kao i učinkovitije ostvarivanje ciljeva unutar sustava socijalne skrbi. Sudjelovanje djece omogućuje stručnjacima bolje razumijevanje njihovih emocija i perspektiva, čime se značajno poboljšava kvaliteta usluge i pomoći u izgradnji odnosa povjerenja između djece i stručnjaka. Ovo povjerenje je ključno za uspjeh tretmana, jer djeca koja se osjećaju uključeno i shvaćeno imaju veću motivaciju za suradnju i aktivno sudjelovanje u postupcima.

Na temelju ovih rezultata, ključno je razviti sustavne promjene koje će omogućiti dosljednu primjenu principa uključenosti djece u svim fazama procesa unutar sustava socijalne skrbi. To uključuje bolju edukaciju i osposobljavanje stručnjaka kako bi razvili vje-

štine potrebne za rad s djecom u osjetljivim situacijama, kao i osiguravanje adekvatnih resursa i vremena za provođenje ovih postupaka. Također, važno je prilagoditi pravne okvire kako bi se osiguralo da djeca imaju, ne samo formalno pravo na sudjelovanje, već i stvarnu mogućnost da aktivno sudjeluju u procesima koji ih se tiču.

Nadalje, preporučuje se dodatni razvoj i unaprjeđenje strategija koje će poboljšati komunikaciju između djece, roditelja i stručnjaka te osigurati da su informacije o pravima i odgovornostima jasno prezentirane i prilagođene dobi djeteta. U situacijama kada je uključenost djeteta ograničena zbog zdravstvenih ili drugih razloga, nužno je osigurati da dijete i dalje bude informirano na način koji je prikladan i u skladu s njegovim emocionalnim i kognitivnim kapacitetima.

Svakako je potreban daljnji rad na promicanju prava djece unutar sustava socijalne skrbi, kao i kontinuirane prilagodbe prakse usmjerene na uvažavanje potreba djece. Uključivanje djece u postupke donošenja odluka koji se odnose na njihovu dobrobit nije samo zakonska obaveza, već i etički imperativ koji pridonosi njihovom cjelokupnom razvoju i kvaliteti života. U konačnici, sustav socijalne skrbi mora se prilagoditi kako bi postao istinski inkluzivan i usmjeren na najbolji interes djeteta, osiguravajući da svako dijete dobije priliku sudjelovati u oblikovanju vlastite sudbine na način koji je primjeren njegovim sposobnostima i potrebama.

Osim praktičnih implikacija za unaprjeđenje rada stručnjaka u sustavu socijalne skrbi, rezultati ovoga istraživanja imaju i značajan znanstveni doprinos. Istraživanje predstavlja jedan od rijetkih uvida u perspektivu stručnjaka o uključivanju djece u postupke ostvarivanja prava i usluga za zaštitu dobrobiti u Hrvatskoj, čime se nadopunjuje postojeći nedostatak empirijskih podataka u ovom području. Dobiveni rezultati doprinose boljem razumijevanju stvarnih mogućnosti i ograničenja dječje participacije u praksi te ukazuju na područja u kojima su potrebne promjene u profesionalnim pristupima i institucionalnim okvirima. Utemeljeno na konceptu prava djeteta, teoriji osnaživanja i Shierovu modelu participacije, istraživanje dodatno produbljuje spoznaje o odnosu između djece i stručnjaka te pokazuje na koji se način ti teorijski okviri mogu primijeniti u analizi i unaprjeđenju prakse. Time rad pridonosi razvoju znanja o dječjoj participaciji u sustavu socijalne skrbi i potiče daljnja istraživanja koja bi mogla uključiti perspektivu same djece, usporedbe različitih institucionalnih i regionalnih praksi te razvoj modela koji bi poticali sustavnije uključivanje djece u donošenje odluka kada se štiti njihova dobrobit. Takva bi istraživanja doprinijela dubljem razumijevanju načina na koji se dječja participacija može trajno integrirati u profesionalne standarde i politike socijalne skrbi.

LITERATURA

- Ajduković, M. i Kolesarić, V. (2003). Etički kodeks istraživanja s djecom. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2021/05/Eticki-kodeks-istrazivanja-s-djecom.pdf>
- Brkić, M., Barišić, A. i Šmuc, M. (2024). Rad s djecom bez pratnje – stranim državljanima u Vukovarsko-srijemskoj županiji – pogledi iz perspektive stručnjaka. *Socijalna ekologija*, 33(1), 85-113. <https://doi.org/10.17234/SocEkol.33.1.4>
- Borić, I. i Mataga Tintor, A. (2020). *Smjernice za kvalitetnu participaciju djece u javnim politikama i odlučivanju*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/4971/file/Smjernice%20za%20kvalitetnu%20participaciju%20djece%20u%20javnim%20politikama%20i%20odlu%C4%8Divanju%20.pdf>
- Borić, I., Mataga Tintor, A. i Osmak Franjić, D. (2021). *Smjernice za sudjelovanje djece i mladih u savjetodavnim tijelima, radnim skupinama i na sastancima*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/8831/file/Smjernice%20za%20sudjelovanje%20djece%20i%20mladih%20u%20savjetodavnim%20tijelima,%20radnim%20skupinama%20i%20na%20sastancima.pdf>
- Borić, I. i Mataga Tintor, A. (2022). *Studija o participaciji djece iz ranjivih skupina u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/12201/file/Studija%20o%20participaciji%20djece%20iz%20ranjivih%20skupina%20u%20Hrvatskoj.pdf>
- Braun, V. i Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Gilbert, N., Parton, N. i Skivenes, M. (ur.) (2011). *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. Oxford University Press. <https://academic.oup.com/book/42637>
- Gresdahl, M., Fauske, H. i Storhaug, A. S. (2025). Balancing Child Participation and Protection in Emergency Cases: Ensuring the Child's Best Interests. *Children and Youth Services Review*, 172, 108259. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2025.108259>
- Hermoso, J. C. R., i Barišić, A. (2024). Transnational Social Work in the Context of Croatia. U Kyere, E., Marošević, K. i Sugawara, C. L. (ur.), *In This World Together: Global Social Work and Social Development* (str. 111-132). Pravni fakultet Osijek.
- Jeđud Borić, I., Mirosavljević, A., Koller-Trbović, N., Širanović, A., Car, S. i Kušević, B. (2017). *Poštujemo, uključimo, uvažimo – Analiza stanja dječje participacije u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Analiza_stanja_djecje_participacije_u_Hrvatskoj.pdf
- Jeđud Borić, I. i Širanović, A. (2019). Temeljna polazišta razumijevanja participacije djece u školi. U D. Osmak Franjić i I. Borić (ur.), *Participacija djece u školi* (str. 16-41). Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:874654>
- Kennan, D., Brady, B. i Forkan, C. (2018). Supporting Children's Participation in Decision Making: A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Par-

- participatory Processes. *The British Journal of Social Work*, 48(7), 1985-2002. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx142>
- Kletečki Radović, M. (2008). Teorija osnaživanja u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 15(2), 215-242. <https://hrcak.srce.hr/29382>
- Lansdown, G. (2011). *Every Child's Right to Be Heard: A Resource Guide on the UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 12*. Save the Children UK. <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/5259.pdf>
- Lundy, L. i McEvoy, L. (2012). *Children's Rights and Research Processes: Assisting Children to (In)Formulate Rights-Based Research Methodologies. Children's Rights: Today's Global Challenge*. Springer. https://www.researchgate.net/publication/254082477_Children's_rights_and_research_processes_Assisting_children_to_informed_views
- Marošević, K., Barišić, A. i Cafuk, B. (2023). Siromaštvo i socijalna isključenost nezaposlenih osoba – perspektiva socijalnog rada. *Pravni vjesnik*, 39(3-4), 163-193. <https://doi.org/10.25234/pv/26072>
- McCafferty, P. (2021). Children's Participation in Child Welfare Decision Making: Recognising Dichotomies, Conceptualising Critically Informed Solutions. *Child Care in Practice*, 30(2), 112-129. <https://doi.org/10.1080/13575279.2021.1896990>
- McCafferty, P. i Mercado Garcia, E. (2024). Children's Participation in Child Welfare: A Systematic Review of Systematic Reviews. *The British Journal of Social Work*, 54(3), 1092-1108. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad167>
- Michail, S., Fattore, T. i Grace, R. (2025). Embedding Children's Participation in Child Protection: The Burden of Decision Making and the Potential of Complexity Theory. *Children and Youth Services Review*, 177, 108456. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2025.108456>
- Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada Slap.
- Munro, E. (2011). *The Munro review of child protection: Final report. A child-centred system*. Department for Education, UK. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7b455ee5274a34770ea939/Munro-Review.pdf>
- Obiteljski zakon. *Narodne novine*, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23 <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>
- Pravobranitelj za djecu (2023). *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu u 2023. godini*. <https://dijete.hr/hr/izvjescia/izvjescia-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>
- Raboteg-Šarić, Z. i Pečnik, N. (2003). Kvaliteta socijalnih usluga za djecu i obitelj u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 12(4-5), 543-564.
- Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society*, 15(2), 107-117. <https://doi.org/10.1002/chi.617>
- Sladović Franz, B. (2011). *Značajke procesa odlučivanja u socijalnoj skrbi za djecu*. Pravni fakultet u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada. <https://hrcak.srce.hr/file/112003>
- Solomon, B. B. (1976). *Black Empowerment: Social Work in Oppressed Communities*. Columbia University Press.

- Širanović, A. (2017). Modeli dječje participacije u funkciji pedagoške elaboracije participacije djece. U Maleš, D., Širanović, A. i Višnjić-Jevtić, A. (ur.), *Pravo djeteta na odgoj i obrazovanje: Teorije, politike i prakse: Zbornik radova* (str. 136-151). Odsjek za pedagogiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu i OMEP Hrvatska. <https://www.omep.hr/assets/zbornik-radova-sa-znanstveno-stru%C4%8Dnogsкупа-pravo-djeteta-na-odgoj-i-obrazovanje.pdf>
- Tisdall, E. K. M. (2015). Children's Participation: Rethinking Rights and Representation. *Children & Society*, 29(2), 144-156. <https://www.storre.stir.ac.uk/bitstream/>
- Ujedinjeni narodi (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
- UNICEF (2024). *Bijela knjiga: Razvoj udomiteljske skrbi u regiji Europe i Središnje Azije*. <https://www.unicef.org/croatia/izvjesca/bijela-knjiga-razvoj-udomiteljske-skrbi>
- Vis, S. A. i Thomas, N. (2009). Beyond Talking: Children's Participation in Norwegian Care and Protection Cases. *European Journal of Social Work*, 12(2), 155-168. https://www.researchgate.net/publication/233223290_Beyond_talking_-_children's_participation_in_Norwegian_care_and_protection_cases
- Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23, 61/25. <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>

INVOLVING CHILDREN IN PROCEDURES FOR THE PROTECTION OF THEIR WELL-BEING IN THE SOCIAL WELFARE SYSTEM

Abstract

The aim of this paper is to gain insight into the perspective of professionals on the inclusion of children in the processes of exercising rights and services within the social welfare system in the Republic of Croatia. Through qualitative research conducted in two focus groups with ten professionals from regional offices of the Croatian Institute for Social Work and social welfare institutions, the characteristics of children's awareness and participation in procedures for the protection of their well-being were analyzed, and challenges and opportunities for improving practice were identified. The research is based on the concept of children's rights, empowerment theory, and Shier's model of participation, which emphasize the importance of respecting children's opinions, empowering children as active participants, and progressively increasing their level of involvement. Thematic analysis was applied to analyze the data. The results show that, although children formally have the right to participate in processes that concern them, they are often marginalized in practice. Professionals point out that children's participation in procedures contributes to their sense of control and trust; however, noticeable shortcomings in the system, such as slowness and lack of resources, limit the level of their awareness and involvement. Furthermore, the results highlight the need for a better understanding of children's emotional needs and for strengthening their role in decision-making processes.

Keywords: *informing children, exercising rights, child participation, social welfare, protection of children's rights*

DIE EINBEZIEHUNG VON KINDERN IN VERFAHREN ZUM SCHUTZ IHRES WOHLERGEHENS IM SOZIALSYSTEM

Zusammenfassung

Das Ziel dieser Arbeit ist es, Einblicke in die Perspektive von Experten hinsichtlich der Einbeziehung von Kindern in die Prozesse der Ausübung von Rechten und Dienstleistungen innerhalb des Sozialsystems in der Republik Kroatien zu gewinnen. Durch qualitative Forschung, die in zwei Fokusgruppen mit zehn Experten aus regionalen Büros des Kroatischen Instituts für Sozialarbeit und Sozialhilfeeinrichtungen durchgeführt wurde, wurden die Merkmale des Bewusstseins und der Beteiligung von Kindern an Verfahren zum Schutz ihres Wohlergehens analysiert und Herausforderungen und Möglichkeiten zur Verbesserung der Praxis identifiziert. Die Forschung basiert auf dem Konzept der Kinderrechte, der Empowerment-Theorie und Shiers Beteiligungsmodell, die gemeinsam die Bedeutung der Achtung von Kindermeinungen, der Stärkung von Kindern als aktiven Teilnehmenden sowie der schrittweisen Erweiterung ihres Beteiligungsgrades hervorheben. Zur Analyse der Daten wurde eine thematische Analyse durchgeführt. Die Ergebnisse zeigen, dass Kinder zwar formal das Recht haben, an Prozessen teilzunehmen, die sie betreffen, in der Praxis jedoch oft marginalisiert werden. Experten weisen darauf hin, dass die Beteiligung von Kindern an Verfahren zu ihrem Gefühl der Kontrolle und ihres Vertrauens beiträgt; jedoch schränken erkennbare Mängel im System, wie z. B. Langsamkeit und mangelnde Ressourcen, das Ausmaß ihres Bewusstseins und ihrer Beteiligung ein. Darüber hinaus unterstreichen die Ergebnisse die Notwendigkeit, die emotionalen Bedürfnisse von Kindern besser zu verstehen und ihre Rolle in Entscheidungsprozessen zu stärken.

Schlüsselwörter: *Kinder informieren, Rechtsausübung, Kinderbeteiligung, Sozialfürsorge, Schutz der Kinderrechte*